

Bà mẹ vui tính

Hôm ấy, một đoàn nhà báo từ Trung ương vào tham quan xã Sơn Kỳ đã ghé thăm nhà mẹ Xoài. Ngôi nhà tranh vuông vức, vách trát đất giống như bao ngôi nhà khác trong làng, được dựng trên một khu gò, vốn xưa là rừng gai quýt lớn nhổn sỏi đá. Cổng nhà nằm ngay lề con đường chính của xã. Hai bên lối vào sân là hai hàng đu đủ quả chi chít như bầy lợn con rúc vào thân mẹ, đang chín tới, da ửng vàng. Vườn trồng sắn, dong riềng, rau muống, rau lang xanh um. Phía trước nhà, bên kia con đường chính là cánh đồng Hợp tác xã rộng tới 200 héc-ta, lúa đang uốn câu. Cánh đồng này trước đây chỉ cấy được một vụ lúa với một vụ bắp. Từ khi dân làng đắp một hồ chứa nước giữa hai ngọn đồi gò Sỏi, gò Sạn và đào hệ thống kênh mương để đưa nước về cánh đồng, bây giờ đã cấy được ba vụ. Sau cánh đồng là những ngọn đồi thoải, ngày nào sim mưa mọc dày, nay là vùng chuyên

canh sắn của Hợp tác xã. Nổi liền với màu xanh của sắn chạy dài tới những dãy núi trùng điệp ở chân trời phía tây là nông trường trồng dứa của tỉnh.

Câu chuyện của mẹ Xoài đã được ban văn hóa thông tin xã báo cáo nhưng đoàn cán bộ muốn nghe chính mẹ kể ở nhà mình.

Anh chị em vây quanh mẹ, tranh nhau hỏi tít tít. Một anh nhà báo, người nhiều tuổi nhất đoàn, đeo kính cận, râu quai nón chạy vào nhà xách ra sân một cái ghế mời mẹ ngồi. Anh chị em trong đoàn lót dép ngồi xuống nền đất lắng nghe. Mẹ Xoài nhìn mọi người mỉm cười. Đã sáu mươi tuổi, khuôn mặt nhăn nheo như vỏ cây sồi khô, nhưng đôi môi có vết trầu đỏ tươi thì luôn luôn nở nụ cười. Mẹ nói:

- Qua nói thiệt chớ chuyện qua gỡ mìn ai cũng làm được có chi mà kể. Ở hội nghị Tỉnh qua bị “bắt” lên báo cáo mà người run như thằn lằn đứt đuôi, nói lộn xộn, mọi người nghe cười rân rân. Vậy mà khi kết thúc, ông chủ tịch “quy kết” qua là con người lạc quan, giản dị chi chi đó nghe mà phát mắc cỡ. Qua đâu có vậy. Tính qua quen vui. Không vui thì mình không sống được. Hồi đánh Mỹ nguy qua là dân trụ bám. Chúng nó lừa xúc, qua cứ bám rịt cái đất này hoài. Cuối năm 1973, chúng đến bắt qua. Nhưng trước khi đưa lên xe, chúng còn bàn nhau (qua giả bộ ngễnh ngãng nhưng nghe hết) trói qua vào cột nhà bắn dọa chơi “để thử gan con già này”. Chúng định thử gan qua thì qua cũng phải tỏ cái gan trời cho chúng biết.

Chúng dùng súng, qua dùng miệng thử ai hơn ai. Cho nên, khi nghe một tiếng súng nổ cái ùng bên tai, qua liền sờ thử thấy tai còn y si nhưng qua la âm lên: “Uó trời, các ông ác quá, bắn sút tai tui rồi.” Một thằng mặt còn con nít nói: “Bắn dọa chớ đâu có bắn thiệt mà la sút, bà.” Biết được thóp của chúng, qua đẩy thêm bước nữa. Thế là, khi phát thứ hai bay tít trời xanh, qua nắm chỏm tóc gào: “Làng xóm ơi, đầu tui lia khỏi cổ rồi, làng xóm ơi, đầu tui lia khỏi cổ rồi.” Một thằng tóc hơi bạc bạc nói: “Con mẹ lì gớm bậy. Nó cố gào để cả xóm nghe đến đấu tranh với mình đó, chắc nó là loại thân cộng cổ. Đừng dọa nữa, tổng lên xe cho vô nhà pha thôi.” - Mẹ cười rồi tiếp: - Bây giờ thì khác. Việc mình mình làm. Gian khổ nguy hiểm chi cũng làm. Càng nguy hiểm mà làm được nó càng vui. Qua kể lộn xộn, các cô các chú đừng “quy kết” chi tội nghiệp.

Mắt mọi người sáng lên vui vẻ. Mẹ nhìn các anh chị nhà báo, giao hẹn đừng chụp ảnh thì mẹ mới kể, rồi nói tiếp:

- Bây giờ, sau ba năm các cô các chú thấy làng xóm nó sáng sủa vậy chớ hồi mới về thì cỏ lút đầu. Cả làng như rừng hoang. Giải phóng xong, ai cũng muốn về làng làm ăn nhưng sợ mìn quá, đành vật vạ trú ngụ ở các nơi quen. Vợ chồng qua cũng do dự. Có đứa em dâu ở dưới đường quốc lộ nó bảo: “Anh chị ở quách dưới này cho các cháu vui. Từ khi anh nhà em mất, em ở một mình cũng buồn.” Qua nghe cũng mùi mùi tai. Nhưng ông già lừ mắt nhìn qua bảo: “Nhà mình, ruộng vườn mình, mình không về

còn ở đâu. Tụi du kích chưa gỡ tới thì mình gỡ mìn cất nhà, kiếm hột lúa củ khoai chớ. Bộ mụ sợ lắm hả?” Qua chưa kịp đáp, ổng lại nói to như quát: “Mồ má ông bà ở đó, thằng Hai, con Ba nằm xuống ở đó, mụ định bỏ tro nhang khói mà sống ở đây hả?” Qua nói: “Thì tui có biểu ở đây đâu. Nhưng mình cũng rài rài tính đã.” “Không rài chi hết, mụ không đi thì tui đi, tui đi bây giờ.” Ông nói. Qua can mãi ổng mới chịu để hôm sau đi. Nhưng suốt đêm ấy, ổng đi ra đi vào, đứng ở thêm ngó miết lên đây. Mờ sáng, ổng gọi qua dậy đi ngay. Qua phải kiếm ổng lại ăn uống chút xíu lót ruột. Với lại, qua cũng có chút việc: Hai vợ chồng mới ra tù, chẳng có đồng xu. Qua mượn con em dâu ít ngàn⁽¹⁾ chạy ra chợ sắm sanh chút đồ vật: Vải nhựa, chiếu, dây nhợ, cốc, rửa với ít gạo, ít củ để ăn tạm. Lần khân miết, chiều hôm đó hai vợ chồng mới về đến làng. Làng vắng hiu. Đụng chỗ nào cũng thấy chồn với chuột chạy sà sạt. Chỉ trừ con đường chính là có dấu chân của bà con từ xuôi lên núi hái củi. Qua phát sợ, ổng đi trước, qua đi sau, mắt ngó dón dác, chân cố đặt đúng dấu chân ổng. Tim qua đập thình thịch như muốn chạy ra khỏi ngực. Qua tính bàn ổng quay lui. Nhưng sợ ổng cho mình nhát, ổng lại la nữa. Đành đâm lao phải theo lao.

Đi quanh đi quẩn một lúc lâu, hai vợ chồng qua mới bàn nhau ra dựng lều ở cây đa đầu làng, sát con đường chính, cho nó sáng sủa và đỡ hiu quạnh. Đang mùa nắng,

chẳng lo gì. Chỉ cần treo tấm nhựa, dọn rác rưởi, trải chiếu xuống là nằm được. Nghĩ nó cũng như hồi trụ bám thoi. Nhà cửa gì, nằm hằm nằm bờ bụi miết.

Trong lúc qua lo quét dọn thì ông già cầm rửa đi thăm vườn. Ông quay về nói có nhiều mìn lắm. Qua tính đi nấu ăn thì ổng biểu đẹp, vô ngồi xem ổng chỉ cách gỡ mìn. Ông ngồi trên chiếu, tay giơ lên xuống rồi cúi khom khom như gỡ mìn thật. Trông tướng ổng, qua mắc cười quá. Ông hét: “Còn ngồi đó cười, lại đây thực tập chớ khi gỡ lòi thoi thì nát xương”. Qua im thít, chăm chú nhìn. Chuyện gì chớ việc gỡ mìn ổng thạo lắm. Phải nói các cô các chú hay, hồi chống Pháp ổng là công binh của xã đó.

Sáng hôm sau, vợ chồng qua đi thăm vườn. Nghĩa là đứng ngoài đường ngó vô. Nền nhà qua cỏ tùm lum. Nhìn mấy cây ổi tong teo không ai chăm mà ứa nước mắt. Người qua bỗng run lên:

- Ủa, sao hồi trụ bám với ở tù mình không run mà giờ run vậy ông?

- Tại mụ sợ chết đó. Già mà còn sợ chết.

Nghe ổng nói, qua tức rục trong đầu. Cái ông này bộ khinh mình ta.

- Sao ông cũng đứng sững như trời trồng mà không chịu xáp vô vườn đi.

- Còn tính chớ.

Qua nói luôn:

(1) Hồi mới giải phóng ta còn dùng tiền của chính quyền Sài Gòn cũ.

- Ông cũng sợ hả?

Ông già suy nghĩ một lúc rồi nói:

- Tui trù vầy nè: bà lui ra cho tui gỡ mìn vướng trước đã. Sau đó tui phát cò tui gỡ thử một số mìn dưới đất cho bà xem, lần lần bà dặn bà mới tập gỡ được.

Qua sợ ổng khinh nên nói:

- Tui mà nhát à, ông gỡ được, tui gỡ được, cùng làm một lúc không ai trước ai sau hết.

- Được.

Tưởng nói cứng chơi ai ngờ ổng công bình quá. Ổng phân công vầy: ổng đi thẳng lối cổng chính, qua đi lối bên phải - Mẹ chỉ ra cổng - đại khái giống như cổng qua đó, nhưng nhà cũ kia, nhà này là nhà ta xây dựng theo quy hoạch để lấy đất sản xuất. Cách gỡ thì các cô các chú hẳn biết, tìm hiểu thêm, qua nói sơ thế này: đầu tiên mình ngồi xổm đưa tay từ dưới lên quá đầu. Nếu ta gặp dây là ta đung mìn vướng. Ta gỡ hết mìn vướng xong thì phát quang. Sau đó dùng thuôn, một cây sắt dài độ một mét giống hình chiếc dĩa, dưới nhọn để xăm chéch 30⁰ tìm mìn ríp hay bom ba càng. Tùy từng loại ta gỡ. Nói đơn giản vậy nhưng khi bắt tay vào thì rắc rối hơn. Mình phải nắm vững cách gỡ, lại phải bạo dạn nữa. Cho nên, xôm vô độ nửa tiếng, ông già gỡ được hai quả, còn qua chưa được quả nào. Qua nhìn mà phát ghen. Nói thiệt không có mìn càng tốt. Nhưng qua sợ ổng gỡ nhiều mà mình không có ổng coi thường cho xem. Mà ổng cũng khôn lắm. Ông giành chỗ

nhiều mìn, để mình chỗ ít, hẳn là muốn chơi trội đây. Đang nghĩ vậy thì tay qua chạm một sợi dây. Tự nhiên chân tay qua cứ quỳ đi. Trời, mình quyết tâm vầy mà sao gặp mìn cũng ngại hé. Qua quay lại ngó ông già cầu cứu. Thấy ông cười cười nhưng giả bộ ngó lơ. Sau này mới biết ông để ý nhất cử nhất động của qua để giúp đỡ. Nhưng lúc ấy qua thấy phát tức. Qua ngó lần nữa. Bấy giờ ổng mới quay lại:

- Chuyện chi đó?

- Mìn.

- Thì gỡ đi. Trời ơi, chiến sĩ trụ bám mà cũng sợ ta. Có chết thì để lớp con cháu nó hưởng cuộc sống mới chớ gì mà sợ dữ mụ.

Nói vậy, chớ ổng đến bên biểu qua xê ra, rồi ổng lần lần theo mối dây ổng gỡ.

Trưa đó, trong bữa cơm - mà đâu phải cơm, bấp bung đó - ổng vừa trệu trạo nhai (răng ổng rụng hết rồi) vừa nói:

- Tui tưởng mụ làm bạn chiến đấu với tui được nhưng mụ nhát quá. Thôi để tui gỡ, mụ phục vụ. Chiều nay mụ không đi nữa, ở nhà chặt dây thép để tui xỏ chốt.

Ổng nói, mặt ngẩng lên, tay vuốt râu làm cao.

Qua bảo:

- Làm phách hoài. Bộ ông muốn có công mình ông sao. Hồi giờ tui thua ông cái gì chớ? Ông trụ bám được, tui trụ bám được. Ông ở tù được, tui ở tù được. Ông còn nhớ ông đã không dám mang gạo vào rừng cho tui du kích hồi

Nam Hàn nó đóng chó? Sao ông không tính? Tui không chấp hành ý kiến ông. Tui ra xã ngoài tui học bọn du kích về tui làm.

Ông già cười khá khá:

- Thử bà đó. Bà không quen thôi, làm mãi rồi cũng được. Nè, gỡ xong mìn bà định trồng gì trong vườn? - Lão đầu dụ.

Qua không trả lời.

- Bà giận sao bà, trông sán hả?

Qua thấy người người:

- Trông sán, trông chuối, nước chi cũng được.

- Ờ, ờ hay lắm.

Qua thấy thương ông, răng cò không còn mà phải nhai bắp:

- Thôi, chiều nay cho bạch đầu quân ăn cháo nghen.

- Ờ!

Ăn xong, qua lo dọn thì ông xách thuổng chạy ra gỡ tiếp. Trưa nắng hồng học, mồ hôi mồ kê đầy người. Qua cũng đầu chịu thua. Qua bỏ chén dưa chạy ra. Gỡ một chút thì qua gặp quả US. Qua ngó ngẫm nghĩ cách gỡ thì nghe ông nói:

- Mìn nữa hả, có dám không thì để thằng già này.

Qua nghe tức rục. Tự nhiên chân tay qua mạnh lên. Gỡ xong, qua gờ mìn lên nói với ông:

- Bất này.

Ông thét:

- Nè, đừng có anh hùng rơm mụ.

Qua cười, đặt quả mìn xuống nhẹ nhàng rồi gỡ tiếp. Phải nói làm mãi nó cũng quen các cô các chú à. Sau mấy hôm, ông già phấn khởi hung. Ông công nhận qua là bạn chiến đấu như hồi trụ bám, hồi ở tù.

Ông nói:

- Công việc này là công việc của đàn ông, mà mụ cũng làm, tui nghĩ thương mụ quá.

Qua cười:

- Gỡ mìn tức là giải phóng đất để gieo trồng ra khoai lúa nuôi người, tức là bắt cái chết thành cái sống, ông làm được tui làm được. Sao ông làm cách mạng hoài mà còn phân biệt đờn ông đờn bà hả?

Vợ chồng qua gỡ được trăm quả. Đúng lúc qua gỡ được quả thứ hăm sáu, bỗng nghe nổ cái đùng, bụi bay lên chỗ ông già. Qua chạy ào đến, thấy máu me đầy chân ông. Tưởng ông chết, qua ôm ông qua khóc, may mà ông chỉ ngất. Ông bị thương. Ông nói nho nhỏ:

- Mụ à, tại tui sơ ý đó. Mình làm sai kỹ thuật nên gặp tai nạn. Chớ mìn có chi là đáng sợ mụ.

Qua xé ngay vạt áo băng cho ông. Xong qua lợm cộm diu ông ra đường. May gặp mấy người hái củi cáng ông đi viện ở dưới thị trấn chớ không qua chẳng biết làm sao.